

1 Νοεμβρίου 2014

Νεομάρτυς Δαβίδ, ο Μ. Κομνηνός, τελευταίος Αυτοκράτορας της Τραπεζούντος

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Δαβίδ ο Μέγας Κομνηνός ο τελευταίος Αυτοκράτορας της Τραπεζούντος και το υπέρ Χριστού μαρτύριον του

15 Αυγούστου 1461. Ο Μωάμεθ ο πορθητής μετά από σκληρή πολιορκία καταλαμβάνει την πρωτεύουσα των Μεγάλων Κομνηνών, την Τραπεζούντα. Η ύστατη ισχυρή έπαλξη της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού στην Ανατολή έπαψε να φωτίζει. Η αυτοκρατορία εσβέσθη και η κληρονομία ημών μετεστράφη αλλοτρίοις. Ο Ελληνισμός του Πόντου έζησε δύσκολες και κρίσιμες στιγμές. Πολλές φορές αισθάνθηκε την ανάσα του θανάτου. Και αυτός όμως ο θάνατος στο προπύργιο αυτό του ελληνισμού, που ονομάζεται Πόντος, δεν αντίκρουσε τίποτε

άλλο παρά ψυχές όρθιες και ακατάβλητη απόφαση.

Ο τελευταίος αυτοκράτορας Δαβίδ, ο Μέγας Κομνηνός, όμηρος στα χέρια του πορθητή μαζί με τα τρία του παιδιά και τον ανεψιό του και διάδοχο Αλέξιο τον Ε΄ εκτοπίζεται στην Αδριανούπολη. Η σωτηρία της Τραπεζούντας είναι ασφαλώς αδύνατη.

Είναι βέβαιο ότι η αγριότητα της άλωσης υπήρξε μικρότερη λόγω της συνθηκολογήσεως. Συνήθεια υπάρχει για κάθε καταστροφή να ρίχνονται οι ευθύνες μόνο στους ηγήτορες. Τα πραγματικά όμως αίτια ενυπάρχουν σε σύνθετες καταστάσεις και η νηφάλια διάγνωση παραθεωρείται. Αυτός που έχει την ατυχία να κυβερνά τις τελευταίες αυτές ώρες και να υφίσταται τους κλονισμούς της καταστροφής, αυτός είναι και ο εκ του προχείρου υπεύθυνος, ο άνανδρος, ο προδότης. Τέτοιο διπλό θύμα υπήρξε και ο αυτοκράτορας Δαβίδ.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι πάρα πολλοί ήσαν εκείνοι που θεωρούσαν την αντίσταση μάταιη και επέζαν για τη λύση της συνθηκολογήσεως ελπίζοντας ότι θα εμετριάζετο το κακό και η οργή του πορθητού. Εμάς όμως μας ενδιαφέρει το τέλος του αυτοκράτορα.

Το ανώνυμο συναξάριο του γένους με λιτές γραμμές αναφέρεται στο μαρτυρικό του τέλος.

«Κατά την 26ην του μηνός Μαρτίου της ΙΑ΄ Ινδικτιώνος του 1463 έτους, ημέρα Σαββάτω, πικροτάτη, ώρα γ΄ εκρατήθη ο Άγιος ημών Αυθέντης και Βασιλεύς Τραπεζούντος κύριος Δαβίδ ο Μέγας Κομνηνός εν Ανδριανουπόλει καθειρχθείς συν αλύσεσι εν τώ Πύργω».1

«Εν δε τη πρώτη Νοεμβρίου, ημέρα Κυριακή και ώρα τετάρτη της νυκτός ετελειώθη τώ ξίφει ο αυτός συν άμα τοίς τρισίν αυτού υιοίς και τώ ανεψιώ, τώ 1463 ινδικτιώνος ΙΒ΄ εν Κωνσταντινουπόλει».2

Οι παραπάνω συναξαριακές σημειώσεις βρίσκονται σε μεμβράνινο χειρόγραφο ευαγγελιστάριο της Μονής της Θεοτόκου στη νήσο Χάλκη. Τώρα το χειρόγραφο με τις ενθυμίσεις βρίσκεται στο σκευοφυλάκειο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Όταν ο Δαβίδ παρουσιάσθηκε στον Μωάμεθ αυτός του πρότεινε ένα από τα δύο, η να μείνει ζωντανός εφόσον απαρνηθεί την πίστη του η να θανατωθούν αυτός και όλη η οικογένειά του. Από την τρομερή αυτή πρόταση ο Δαβίδ διάλεξε τη δεύτερη λύση λέγοντας με παρρησία στον Μωάμεθ ότι : «Κανένα μαρτύριο δεν πρόκειται να με φέρει στο σημείο ν΄ απαρνηθώ την πίστη των πατέρων μου».3 Έτσι πέρασε ο Δαβίδ στην αιωνιότητα ανταλλάσσοντας τη βασιλική αλουργίδα με το

φωτοστέφανο του μάρτυρα.

Όλοι όσοι ασχολήθηκαν με το τραγικό τέλος της Τραπεζουντιακής αυτοκρατορίας κατατάσσουν τον Δαβίδ στη χορεία των μαρτύρων, εκφράζοντας την κοινή συνείδηση του εκκλησιαστικού πληρώματος.

Ο Σάββας Ιωαννίδης στο έργο του «Ιστορία και στατιστική Τραπεζούντος» γράφει : «Και ο Ελληνισμός, προς τιμή του, έχει να επιδείξει δυο αυτοκράτορες, έναν να πεθαίνει με γενναιότητα πολεμώντας για την πατρίδα, τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, και έναν να μαρτυρεί για την πίστη του. Δηλαδή τον τελευταίο αυτοκράτορα της Τραπεζούντας Δαβίδ, τον Μεγάλο Κομνηνό.

Και έτσι καθώς δυο είναι τα στοιχεία της εθνικής ύπαρξης του όλου Ελληνισμού, δηλαδή η πίστη στην πατρίδα και η θρησκεία, η Θεία πρόνοια συνεισφέρει σ' αυτόν με τον Κωνσταντίνο ως έφορο και ήρωα του Ελληνισμού και με τον Δαβίδ ως έφορο και ήρωα του χριστιανισμού».4

«Αλλά και μάρτυρες της πίστης έγιναν πολλοί σε πολλά μέρη, ακόμα και σήμερα ανάμεσα στα απρόσιτα χριστιανικά χωριά και έχουν υποστεί μαρτυρικές διώξεις. Και πρώτος απ' όλους είναι δίκαιο να μνημονευθεί ο τελευταίος από τους Μεγάλους Κομνηνούς, ο Δαβίδ, μαζί με τα παιδιά και τους συγγενείς του, που προτίμησε το μαρτυρικό θάνατο αντί να ζήσει και να απολαύσει τιμές, όπως έκαναν άλλοι που είδαμε, οι οποίοι επιθύμησαν τα πρόσκαιρα αντί για τα αιώνια και την εφήμερη εκτίμηση αντί γι' αυτήν που προέρχεται από τον Θεό και τους ανθρώπους».5

Ο λόγιος αρχιμανδρίτης Πανάρετος Τοπαλίδης, ηγούμενος της ιστορικής μονής του Τιμίου Προδρόμου Βαζελώνος στο περισπούδαστο έργο του «Ο Πόντος ανά τους αιώνες», σχολιάζει ως εξής το μαρτυρικό τέλος του αυτοκράτορα : «.... και μετά τινες μήνας τίθεται ωμός αντιμέτωπος του διλήμματος, η να εξομώση, η να σφαγή μετά των τέκνων του. Προείλετο το δεύτερον και είδε σφαζομένους τους υιούς του και τον ανεψιόν του Αλέξιον και μετ' αυτούς εσφάγη και αυτός επί λόφου καλουμένου «Πέγιογλου» υπό των Τούρκων, και κειμένου αντίπεραν του λόφου εφ' ού μαχόμενος έπεσε προ δέκα ετών ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος. Και ούτω συνεπληρώθη το μαρτύριον του Ελληνισμού εν τώ προσώπω των δυο αυτοκρατόρων αυτού, του μέν πεσόντος εν μάχη αμύνης υπέρ ελευθερίας, του δε σφαγέντος εν μαρτυρία υπέρ της αληθείας».6

Ο εκλεκτός Πόντιος επιστήμονας Οδυσσέας Λαμψίδης σχολιάζει : «Τραγικός ήρωας ο Δαβίδ, διά του θανάτου σφραγίζει την ιστορίαν των Μεγάλων Κομνηνών. Η μοίρα δεν ηθέλησε να χορηγήση εις αυτόν τον θάνατον ενός πολεμιστού, αλλά ώρισεν

εις αυτόν το τέλος ενός μάρτυρος «ξίφει τελειούται» ».7

Από τις παραπάνω μαρτυρίες και απόψεις, αβίαστα συμπεραίνουμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σ' έναν μάρτυρα στεφανωμένο και δικαιωμένο από τον δικαιοκρίτη Θεό, αδικημένο όμως από ολόκληρο τον ελληνισμό, αφού δεν προβάλλεται η θυσία του και δεν τιμάται το μαρτύριό του. Πολλοί είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν τιμήθηκε πρεπόντως ο μάρτυς Βασιλεύς. Ήρθε όμως η ώρα εμείς οι απόγονοι και κληρονόμοι της Τραπεζουντιακής αυτοκρατορίας να αναδείξουμε την κοινή συνείδηση περί του μαρτυρίου του υπέρ του Χριστού, να αποδώσουμε προς αυτόν τα οφειλόμενα ως υιοί φιλοπάτορες και να επαληθεύσουμε την χρυσοστομικήν ρήσιν που λέγει : «ὥσπερ γάρ τον ἥλιον ἀμήχανον σβεσθῆναι, οὕτω και την μνήμην των μαρτύρων».8

Ο αείμνηστος Μητροπολίτης πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Ευστρατιάδης στο επιστημονικό του έργο : «Αγιολόγιο της Ορθοδόξου εκκλησίας» γράφει τα εξής για το χρέος μας έναντι των μαρτύρων που βρίσκονται στην αφάνεια χωρίς να αποδίδονται σ' αυτούς οι νενομισμένες τιμές : «Διά τούτο έχομεν καθήκον ιερὸν να αναστήσωμεν τους νεκρούς επί της γῆς και ζώντας εν τοῖς ουρανοῖς, να αποδώσωμεν εις την Εκκλησίαν την δόξαν αυτής και το κάλλος, τάς μορφάς και τα ονόματα των ηρώων της πίστεως, οἵτινες διά του αἵματος αὐτῶν, και διά του βίου αὐτῶν εστερέωσαν τα θεμέλια αυτής και είναι μέρος του ακηράτου στεφάνου αυτής, ἀδάμαντες εκπεσόντες εκ του πολυτίμου στέμματος, θησαυρός ιερὸς της ημετέρας πίστεως. Ἐχομεν ιερὸν καθήκον να αναζητήσωμεν και εύρωμεν τους κρυπτομένους ἀπὸ τα νέφη ἀστέρας και τοποθετήσωμεν εις το ηρώον της πίστεως. Αἱ κατὰ ανατολάς Εκκλησίαι διά τὰς περιπετείας αὐτῶν ἀπώλεσαν τον ἴδιον αὐτῶν κώδικα και τα δίπτυχα και τὰς περγαμηνὰς αὐτῶν· διεσκορπίσθησαν εις τους τέσσαρας ἀνέμους ὑπὸ της λύσεως των εχθρῶν και ἠφανίσθησαν πολλὰ πολύτιμα της κληρονομίας ἡμῶν μνημεῖα και πειστήρια· ἐναπέμειναν ὅθεν γεραρά λείψανα και τὰύτα ἀπόκεινται εις ἡμὰς να περισυλλέξωμεν μετ' ευλαβείας».9

Σύμφωνα με την παράδοση της Ορθοδόξου Ανατολικῆς εκκλησίας τον πρώτο λόγο στην αναγνώριση ενός αγίου έχει το πλήρωμα της τοπικῆς εκκλησίας. Η αυθόρμητη αναγνώριση ἀπὸ την συνείδηση των πιστῶν είναι καθοριστικός παράγων. Ειδικά για την τιμή στους μάρτυρας ο πολυγραφώτατος Ἅγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης παρατηρεῖ : «τῶν μαρτύρων τα λείψανα προσκυνούνται ως ἅγια και χωρίς θαυμάτων και ευωδίας, με το να γίνεται φανερόν εις ὅλους διά της ἐμπράκτου ἀποδείξεως του μαρτυρίου, η εις Θεὸν τελεία πίστις και τελεία ἀγάπη αὐτῶν».10

Και ο Ἅγιος Αθανάσιος ο Πάριος παρατηρεῖ τα εξής : «.... η που ηκούσθη εις την Εκκλησίαν του Θεοῦ οἱ Θεοὶ Μάρτυρες να καρτεροῦν την ἐπίγειον κρίσιν να

κυρώση το μαρτύριόν τους, και να βεβαιώση εκείνους, όπου ήδη εσφράγισαν το τέλος τους με την ομολογίαν της θείας πίστεως, και τους οποίους ευθύς εν τώ άμα ο αγωνοθέτης Χριστός άνωθεν εστεφάνωσεν ; Τί άλλο είναι η εορτή, παρά μακαρισμός και δόξα και τιμή, και να προβάλλωμεν εις τον Θεόν πρέσβυν και μεσίτην τον εορταζόμενον, διά να λαμβάνωμεν δι' αυτού παρά Θεού των ψυχικών μας παθών την ίασιν ; Είναι άλλο τίποτας η εορτή παρά ταύτα ; Έπειτα.... δεν ήκουσαν ποτέ τους, πως ευθύς οπού πέση εις την γήν η κεφαλή του Μάρτυρος, οι παρόντες Χριστιανοί από ψυχής και καρδιάς χαίροντες, και τον Θεόν δοξάζουσι και τον Μάρτυρα μακαρίζουσι».11

Ο Βασιλεύς Δαβίδ θυσίασε πρόθυμα τα πάντα, Πατρίδα, γένος, ύπαρξη, οικογένεια, για την αγάπη του επουρανίου βασιλέως Χριστού. Είναι η καλή απαρχή των Νεομαρτύρων του Ποντιακού Ελληνισμού. Γι' αυτό δεν πρέπει η λήθη να καλύψει με το σιωπηλό της πέπλο το μαρτυρικό θάνατο του τελευταίου αυτοκράτορα της Τραπεζούντος Δαβίδ για πολλούς σοβαρούς λόγους, που έχουν σχέση με την εθνική μας, την Ορθόδοξη αυτοσυνειδησία μας και το μέλλον μας στο ιστορικό γίγνεσθαι.

Πρέπει να τιμούμε την ημέρα του μαρτυρίου του αποδεικνύοντας σε όλους εκείνους, που ίσως συνέφερε να παραδοθεί στην αφάνεια το πρόσωπο αυτό και το μαρτυρικό του τέλος, ότι τα παιδιά των ξεριζωμένων, όσο περνούν τα χρόνια, όχι μόνο δεν ξεχνούν· αλλά περισσότερο με ιερό δέος εγκύπτουν στην προγονική ιστορία, τη σπουδάζουν και αντλούν διδάγματα, αξίες και δύναμη και προχωρούν και διαπλέουν σ' όλον τον κόσμο με την «Αργώ» που δεν σταμάτησε το ταξίδι της. Τα παιδιά των ποντίων δεν ξεχνούν, διότι ηχεί μέσα τους η φωνή των Πατέρων τους, όπως την διασάλπισε ο αείμνηστος Λεωνίδας Ιασωνίδης : «Ξηρανθήτω ημίν ο λάρυγξ, εάν επιλαθόμεθά σου ω πάτριος ποντία γή».

Σημειώσεις:

1 Μητροπολίτου Τραπεζούντος Χρυσάνθου, «Η εκκλησία Τραπεζούντος», Αθήναι 1933, σ. 521.

2 ο.π., σ. 522 (Σκευοφυλάκειο Οικουμενικού Πατριαρχείου, αριθμ. 8, φύλ. 294α).

3 WEISZ WELTGESCHICHTE – GRAZ LEIPZIG 1892 VII 117.

4 Σάββα Ιωαννίδη, «Ιστορία και στατιστική της Τραπεζούντος», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 95 (Α' έκδοσις Κωνσταντινούπολις 1870).

5 ο.π., σ. 124.

6 Αρχιμ. Παναρέτου Τοπαλίδου, «Ο Πόντος ανά τους αιώνες», Δράμα 1929, σ. 63-

64.

7 Αρχαίον Πόντου, Αθήναι 1961, τόμος 24, σ. 28.

8 Ιωάννου Χρυσοστόμου, εις τον Άγιον Ιερομάρτυρα Φωκά, MIGNE, P.G. 50,699.

9 Σωφρονίου Ευστρατιάδου, Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως, «Αγιολόγιον της Ορθοδόξου εκκλησίας», Αθήναι 1995, σ. ιε΄.

10 Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, «Νέον Μαρτυρολόγιον», Αθήναι 1961, σ. 24.

11 Π.Β.Πάσχου, «Εν ασκήσει και μαρτυρίω», Αθήναι 1996, (Αθανασίου Παρίου περί νεομαρτύρων), σ. 81-82.